

Σύνδεση του άρθρου 12 και του άρθρου 8 της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού και θέματα μετανάστευσης

Δέσποινα Καρακατσάνη

Καθηγήτρια Πανεπιστημίου Πελοποννήσου

dkarakat@uop.gr

Βασικές παρατηρήσεις

- Η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού (1989) αποτελεί το πρώτο παγκόσμιο σύνολο νομικά δεσμευτικών δικαιωμάτων που ισχύουν για όλα τα παιδιά και επιχειρεί να καθιερώσει τα παιδιά ως *υποκείμενα δικαιωμάτων* και όχι μόνο ως *αντικείμενα προστασίας*
- Τα δικαιώματα διαδραματίζουν κρίσιμο ρόλο στη διασφάλιση της ευημερίας των ανηλίκων, στην εξασφάλιση της ενεργού συμμετοχής, της έκφρασης απόψεων και της προστασίας των δικαιωμάτων τους γενικότερα.
- Η αναγνώριση και η προάσπιση των δικαιωμάτων είναι ουσιαστικής σημασίας για την υποστήριξη των ανηλίκων και την προώθηση της συνολικής ευημερίας τους.

-
- Βασικός τρόπος ανάγνωσης της σύμβασης μπορεί να είναι αυτό που στη ξένη βιβλιογραφία συναντάμε ως “3Ps” («τρία P»), που είναι η **παροχή, η προστασία και η συμμετοχή**
 - Η **Παροχή (Provision)** αφορά τη διασφάλιση ότι τα παιδιά έχουν πρόσβαση σε βασικά αγαθά και υπηρεσίες, όπως είναι η εκπαίδευση, η υγειονομική περίθαλψη, η τροφή, το νερό και η στέγη.
 - Σκοπός είναι να καλύπτονται οι υλικές και αναπτυξιακές ανάγκες τους.
 - Η **Προστασία (Protection)** εστιάζει στην προστασία των παιδιών από κάθε είδους κακοποίηση, εκμετάλλευση, παραμέληση και βία. Περιλαμβάνει την προστασία από επικίνδυνες καταστάσεις, όπως ένοπλες συγκρούσεις, εμπορία ανθρώπων και παιδική εργασία.
 - Τέλος η **συμμετοχή (Participation)** ενδυναμώνει τα παιδιά να έχουν φωνή και να συμμετέχουν στις αποφάσεις που τα αφορούν.
 - Αναγνωρίζει το δικαίωμά τους να εκφράζουν ελεύθερα τις απόψεις τους, να τις λαμβάνουν υπόψη και να συμμετέχουν σε διαδικασίες που επηρεάζουν τη ζωή τους.

Άρθρο 12

- Ένα από τα πιο συζητήσιμα δικαιώματα είναι το δικαίωμα ελεύθερης έκφρασης και συμμετοχής των παιδιών (Άρθρο 12, Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού, 1989).
- Πρόκειται για το δικαίωμα των παιδιών να συμμετέχουν σε αποφάσεις που τα επηρεάζουν και να εκφράζουν ελεύθερα τις απόψεις τους

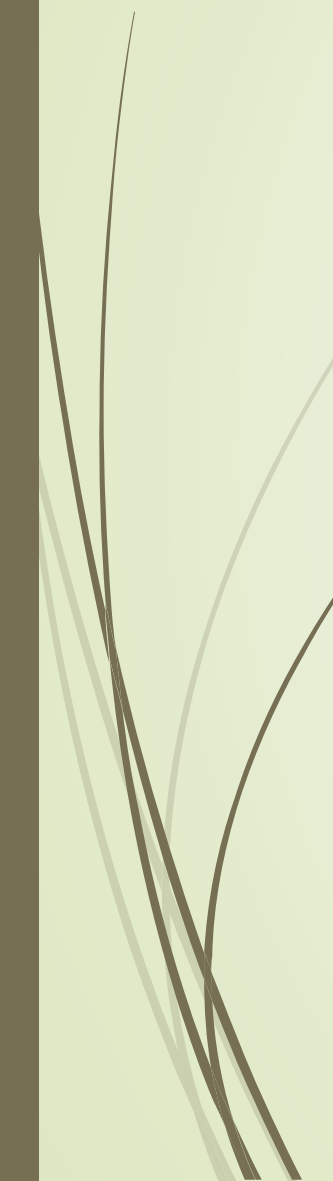
➤ Άρθρο 12 (Ακρόαση της γνώμης & Συμμετοχή σε αποφάσεις)

- 1. Τα Συμβαλλόμενα κράτη εγγυώνται στο παιδί που έχει ικανότητα διάκρισης το δικαίωμα ελεύθερης έκφρασης της γνώμης του σχετικά με οποιοδήποτε θέμα το αφορά, λαμβάνοντας υπόψη τις απόψεις του παιδιού ανάλογα με την ηλικία του και με το βαθμό ωριμότητάς του.
- 2. Για το σκοπό αυτόν θα πρέπει ιδίως να δίνεται στο παιδί η δυνατότητα να ακούγεται σε οποιαδήποτε διοικητική ή δικαστική διαδικασία που το αφορά, είτε άμεσα είτε μέσω ενός εκπροσώπου ή ενός αρμόδιου οργανισμού, κατά τρόπο συμβατό με τους διαδικαστικούς κανόνες της εθνικής νομοθεσίας.

-
- Το δικαίωμα στην ελεύθερη έκφραση θα μπορούσαμε να πούμε ότι διαχέεται και στις τρεις κατηγορίες που προαναφέρθηκαν: **Πρόνοια, Προστασία, Συμμετοχή. Πρόνοια**
 - Η ενεργή ακρόαση του παιδιού μπορεί να συμβάλει στην καλύτερη κατανόηση των αναγκών του και στην έγκυρη παρέμβαση (**πρόνοια**)
 - Η ενημέρωση του παιδιού και η λήψη πληροφοριών μπορούν να λειτουργήσουν ως προληπτικοί παράγοντες και να βοηθήσουν το άτομο να αποφύγει δύσκολες ή/και δυσάρεστες συνθήκες.
 - **Προστασία**, τόσο λόγω όσων προαναφέρθηκαν, όσο και εξαιτίας της δυνατότητας να ακουστεί και να ληφθεί υπόψη η δική του οπτική σχετικά με τις κίνδυνους που πιθανών αντιμετωπίζει.
 - Μέσω της ελεύθερης έκφρασης και της συμπερίληψης του παιδιού στη λήψη αποφάσεων επιτυγχάνεται και η **συμμετοχή** του, που με τη σειρά της συμβάλει στα παραπάνω, αλλά και στο αίσθημα του ανήκειν, καθώς και στην ενδυνάμωση του ατόμου που αντιλαμβάνεται πως ο λόγος του έχει σημασία, μπορεί και πρέπει να εκφράζεται.

Μοντέλο Lundy

- Το μοντέλο με τις περισσότερες αναφορές για τη **σύλληψη του δικαιώματος συμμετοχής**, όπως ορίζεται στο Άρθρο 12 της Σύμβασης, είναι το μοντέλο συμμετοχής που αναπτύχθηκε από την καθηγήτρια Laura Lundy του Πανεπιστημίου Queen's του Μπέλφαστ.
- Σύμφωνα με το μοντέλο της Lundy, η επιτυχής εφαρμογή του Άρθρου 12 απαιτεί να λαμβάνονται υπόψη οι επιπτώσεις **τεσσάρων αλληλένδετων στοιχείων (τέσσερα διακριτά βήματα στην υλοποίηση του δικαιώματος συμμετοχής)**

-
-
- **1. το στοιχείο του χώρου,** το οποίο απαιτεί να δοθούν στα παιδιά ασφαλείς, χωρίς αποκλεισμούς ευκαιρίες να σχηματίζουν και να εκφράζουν τις απόψεις τους.
 - δημιουργούνται ασφαλή, φιλικά προς τα παιδιά και κατάλληλα για την ηλικία φυσικά περιβάλλοντα, αλλά και ένας ασφαλής συναισθηματικά χώρος.
 - θετική φιλική στάση του συντονιστή των συνεδριών ή των διαβουλεύσεων
 - την προσαρμογή μιας συνάντησης στις προτιμήσεις ενός παιδιού και τη διασφάλιση ότι υπάρχει καλή προετοιμασία για το παιδί εκ των προτέρων.
 - *Πώς θα διατηρηθεί το ενδιαφέρον στη συμμετοχή τους;*
 - *Ποια μέτρα θα ληφθούν για να διασφαλιστεί ότι η διαδικασία είναι περιεκτική και εύκολα προσβάσιμη;*
 - *Πώς θα υποστηρίζονται για να αισθάνονται ασφαλή και άνετα να εκφράζονται;*
 - *Ποια υποστήριξη θα δοθεί σε όσους αισθανθούν ανήσυχοι, αναστατωμένοι ή γενικότερα άβολα;*

➤ 2. Η φωνή: απαιτεί τα παιδιά να διευκολύνονται να εκφράζουν τις απόψεις τους.

- παρέχονται στα παιδιά οι πληροφορίες που χρειάζονται για να μπορούν να διαμορφώσουν μια άποψη,
 - ενημερώνονται πως η συμμετοχή είναι εθελοντική
 - τους έχουν δοθεί πολλές επιλογές για να διαλέξουν πώς θα ήθελαν να εκφραστούν
-
- Πώς θα γνωρίζουν ότι η συμμετοχή είναι εθελοντική και ότι μπορούν να αποσυρθούν ανά πάσα στιγμή;
 - Πώς θα τους υποστηρίξετε να εκφράσουν τις απόψεις τους, συμπεριλαμβάνοντας πληροφορίες κατάλληλες για την ηλικία τους;
 - Πώς θα διασφαλίσετε ότι τους παρέχεται μια σειρά από τρόπους έκφρασης που ταιριάζουν καλύτερα στις ανάγκες και τις επιλογές τους;
 - Πώς θα τους επιτρέψει η διαδικασία να εντοπίσουν θέματα που θέλουν να συζητήσουν;

-
- **3. Το κοινό:** απαιτεί οι απόψεις των παιδιών να κοινοποιούνται σε κάποιον που έχει την ευθύνη να τις ακούσει.
 - οι απόψεις και οι συστάσεις που εκφράζονται από τα παιδιά φτάνουν στο σωστό κοινό, στο οποίο έχει ανατεθεί το καθήκον να ενεργήσει βάσει των απόψεων και των ιδεών των παιδιών
 - Πώς θα γνωρίζουν τα παιδιά και οι νέοι σε ποιον, πώς και πότε θα κοινοποιηθούν οι απόψεις τους;
 - Πώς θα αποδείξετε τη δέσμευσή σας να ενημερώνεστε και να λαμβάνετε υπόψη τις απόψεις τους;
 - Πώς θα προσδιορίσετε και θα εμπλέξετε σχετικούς υπεύθυνους λήψης αποφάσεων (εκείνους που είναι υπεύθυνοι να κάνουν την αλλαγή);
 - Πώς και πότε θα καταρτιστεί μια αναφορά/καταγραφή και μια περίληψη των απόψεών τους σε γλώσσα φιλική προς τα παιδιά ή τους νέους;
 - Πώς θα τους διαβεβαιώσετε ότι οι απόψεις τους καταγράφονται με ακρίβεια;

- **4. Η επιρροή:** απαιτεί την πραγματική εφαρμογή των απόψεων των παιδιών.
- πρέπει να υπάρχουν διαδικασίες που να εξασφαλίζουν ότι οι απόψεις τους λαμβάνονται σοβαρά υπόψη από εκείνους που έχουν την ισχύ για αλλαγή.
- Πρέπει να παρέχεται στα παιδιά ανατροφοδότηση που να εξηγεί το αποτέλεσμα της συμμετοχής τους, τον τρόπο με τον οποίο ελήφθησαν υπόψη οι απόψεις τους και τους λόγους λήψης των αποφάσεων
- *Πώς θα ενημερώνονται παιδιά και νέοι για τη δυνατότητα που έχουν (αντιλαμβανόμενων των περιορισμών) να επηρεάσουν τη λήψη αποφάσεων;*
- *Πώς θα τους δοθεί κατάλληλη και προσιτή για την ηλικία τους ανατροφοδότηση σε καίρια σημεία κατά την ανάπτυξη μιας υπηρεσίας ή πολιτικής;*
- *Ποια είναι τα σχέδιά σας για να βεβαιωθείτε ότι οι απόψεις των παιδιών και των νέων επηρεάζουν τις αποφάσεις;*

➡ Άρθρο 8

- ➡ Ένα ακόμα δικαίωμα που διατρέχει τις τρεις κατηγορίες που προαναφέρθηκαν (3Ps)
- ➡ Άρθρο 8 (Ταυτότητα)
 - ➡ 1. Τα Συμβαλλόμενα κράτη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να σέβονται το δικαίωμα του παιδιού για διατήρηση της ταυτότητάς του, συμπεριλαμβανομένων της ιθαγένειάς του, του ονόματός του και των οικογενειακών σχέσεών του, όπως αυτά αναγνωρίζονται από το νόμο, χωρίς παράνομη ανάμιξη.
 - ➡ 2. Εάν ένα παιδί στερείται παράνομα ορισμένα ή όλα τα στοιχεία που συνιστούν την ταυτότητά του, τα Συμβαλλόμενα Κράτη οφείλουν να του παράσχουν κατάλληλη υποστήριξη και προστασία, ώστε η ταυτότητά του να αποκατασταθεί το συντομότερο δυνατόν.

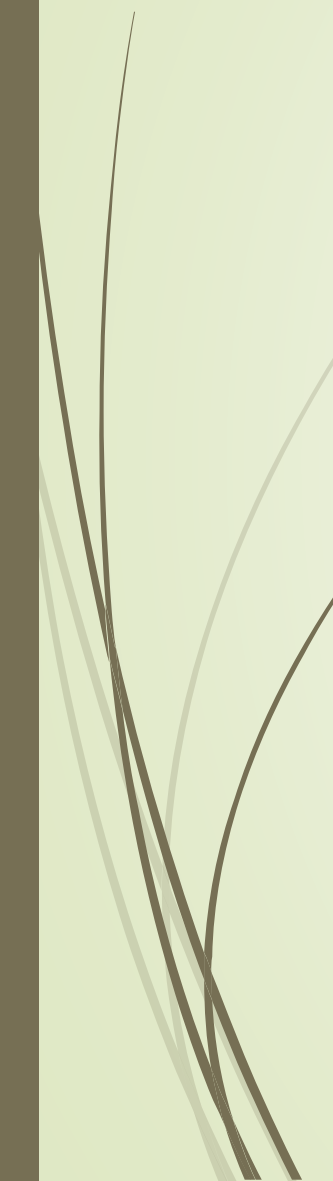
Συσχέτιση του άρθρου 12 και 8

- Σε ό,τι αφορά βασικά στοιχεία της ταυτότητας ενός παιδιού όπως το όνομα, το επίθετο και η ιθαγένεια έχει ενδιαφέρον να εξετάσουμε εάν και σε τι βαθμό τα στοιχεία αυτά διαμορφώνονται λαμβάνοντας υπόψη τη βούληση του παιδιού. Με δεδομένο ότι σε ορισμένες περιπτώσεις τα παιδιά είναι πολύ μικρά ηλικιακά για να εκφράσουν λόγο (π.χ. βρεφική ηλικία), οι γονείς συχνά καλούνται να πάρουν αποφάσεις γι' αυτά.
- Οι κηδεμόνες έχουν το δικαίωμα –αλλά και την ευθύνη– να προστατεύουν και να υπερασπίζονται τα δικαιώματα των παιδιών τους.
- Σε πολλά διαφορετικά επίπεδα και πτυχές της καθημερινότητας υπάρχει ένα είδος **ασύμμετρης εξουσίας** μεταξύ ανηλίκων και ενηλίκων.

-
-
- Συχνά, οι γονείς καλούνται να λάβουν μια κρίσιμη απόφαση για τα παιδιά (λ.χ. σχετικά με τα στοιχεία της ταυτότητάς τους, ακόμη και για την υγεία τους) χωρίς να είναι πάντα εφικτό να ακούσουν και να λάβουν υπόψη τους τη γνώμη των παιδιών.
 - Το άρθρο 18 της Σύμβασης Δικαιωμάτων του Παιδιού (1989) ορίζει πως οι γονείς «έχουν την πρωταρχική ευθύνη για την ανατροφή και την ανάπτυξη του παιδιού».
 - Ταυτόχρονα, όμως, πρέπει να προστατεύουν τα δικαιώματα του παιδιού συμπεριλαμβανομένου και του άρθρου 12.

-
-
- Η μέχρι τώρα συζήτηση υπογραμμίζει την προσοχή – μεταξύ άλλων - στη σχέση γονέων και παιδιών και στα δικαιώματά τους. Ορισμένοι πιστεύουν ότι η σχέση μεταξύ ενηλίκων και ανηλίκων, κηδεμόνων και παιδιών, είναι και σχέση «ανεξάρτητου ανώτερου και εξαρτώμενου ή υφισταμένου»
 - Τα παιδιά συχνά αντιμετωπίζονται ως ανώριμα, ευάλωτα και εξαρτημένα με πολλούς διαφορετικούς τρόπους. Από την άλλη, οι γονείς αντιμετωπίζονται ως άτομα που «εκ φύσεως» έχουν το δικαίωμα και την ευθύνη για την ανάπτυξη των παιδιών τους

-
- Το δικαίωμα στη διατήρηση της ταυτότητας (Άρθρο 8) δε μπορεί να είναι πλήρες αν το παιδί δεν έχει τη δυνατότητα να εκφράσει τη γνώμη του (Άρθρο 12) για θέματα που επηρεάζουν την ταυτότητά του, π.χ. αλλαγή ονόματος ή σχέσεις με την οικογένεια.
 - Η διατήρηση της ταυτότητας ενός παιδιού συχνά απαιτεί τη συμμετοχή του σε διαδικασίες που το αφορούν, όπως σε νομικές διαδικασίες ή αποφάσεις για την οικογένειά του.
 - Σε υποθέσεις, μάλιστα, υιοθεσίας ή αλλαγής ιθαγένειας, η άποψη του παιδιού (Άρθρο 12) είναι κρίσιμη για τη διασφάλιση της ταυτότητάς του (Άρθρο 8).
 - Πώς εφαρμόζονται τα δύο αυτά άρθρα σε περιπτώσεις όπως η υιοθεσία, η μετανάστευση ή οι οικογενειακές διαφωνίες;
 - Και πώς διευθετούνται οι περιπτώσεις όπου τα δύο αυτά δικαιώματα συγκρούονται, π.χ. όταν η γνώμη του παιδιού έρχεται σε σύγκρουση με την επιθυμία του κράτους ή της οικογένειας για το τι θεωρείται "καλύτερο" για τη διατήρηση της ταυτότητάς του;

-
-
- Σύνδεση ελεύθερης έκφραση των παιδιών και τη συμμετοχή τους στη λήψη αποφάσεων μέσω της **εθνικότητας**.
 - Ένα παιδί πρόσφυγας ή/και μετανάστης που είτε έχει εγκατασταθεί στη χώρα υποδοχής σε μικρή ηλικία, είτε έχει γεννηθεί σε αυτήν, συχνά φέρει την εθνική ταυτότητα των γονέων του, χωρίς να έχει λόγο πάνω σε αυτή. **(νομικοί περιορισμοί)**
 - **Κοινωνικοί περιορισμοί-κοινωνικές συνθήκες**: οι άνθρωποι γύρω του, οι εκπαιδευτικοί στο σχολείο του κλπ θα τον/την αποκαλούν, καταγράφουν και αντιμετωπίζουν ως ξένο/η (π.χ. Αλβανό/η, Ουκρανό/η κ.α.), χωρίς να λαμβάνεται υπόψη ποια εθνικότητα εκφράζει περισσότερο τον/την ίδιο/α.

-
-
- Σε χώρες όπου ο νόμος δεν επιτρέπει την κατοχή δύο (ή και παραπάνω) ιθαγενειών, θα ήταν σκόπιμο να δινόταν ο χρόνος εκείνος που θα επέτρεπε στο παιδί να διαμορφώσει και να εκφράσει ελεύθερα την προτίμησή του.
 - Τι λόγο, λοιπόν, μπορεί και τι λόγο τελικά έχει ένα παιδί στη διαμόρφωση και ή την επιλογή της εθνικότητάς του, που αποτελεί στοιχείο της ταυτότητάς του;
 - Δεύτερη παράγραφος του άρθρου, όπου γίνεται αναφορά στα παιδιά που στερούνται τα νομιμοποιητικά έγγραφα της ταυτότητάς του.
 - Σε αυτές τις περιπτώσεις «τα Συμβαλλόμενα Κράτη οφείλουν να του παράσχουν κατάλληλη υποστήριξη και προστασία, ώστε η ταυτότητά του να αποκατασταθεί»
 - πώς όμως θα επιτευχθεί αυτό;
 - Δίνεται ο χώρος, η φωνή, το ακροατήριο και η δυνατότητα επιρροής του παιδιού στην αποκατάσταση της ίδιας της ταυτότητάς του;
 - Κι αν όχι, τι συνέπειες (νομικές, κοινωνικές, ψυχολογικές κ.α.) μπορεί να επιφέρει αυτό;

- Σύνδεση του άρθρου 12 με άλλες «ταυτότητες» που φέρει ένα άτομο
 - Ένα παιδί είναι ταυτόχρονα ο γιός/ η κόρη κάποιου/ας, αγόρι/ κορίτσι, μαθητής/η μαθήτρια, αθλητής/αθλήτρια.
 - Πέρα, από τα βασικά χαρακτηριστικά της ταυτότητας, αξίζει να γίνει αναφορά και στα στοιχεία που αποκτούνται μεταγενέστερα στη ζωή ενός ατόμου.
 - Το (κοινωνικό) φύλο και το θρήσκευμα (η επιλογή και άσκηση αυτού) είναι μόνο μερικά από αυτά
-
- Σε τι βαθμό ένα παιδί μπορεί να εκφράσει την άποψή του σχετικά με αυτές τις πτυχές της ταυτότητάς του και κατά πόσο η όποια άποψή του/της ακούγεται και εισακούγεται;
 - Για όλες τις παραπάνω περιπτώσεις αξίζει να σκεφτεί κανείς τη σύνδεση του δικαιώματος του παιδιού σε μια ταυτότητα με το δικαίωμα – που αποτελεί και θεμελιώδη αρχή- της ελεύθερης έκφρασης του παιδιού και της συμμετοχής του στη λήψη κάθε απόφασης το αφορά.